

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО

Коваль Тетяна Василівна

УДК 378.016:[373.3.016:784.4](043.3)

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ
ДО ВИКОРИСТАННЯ МУЗИЧНОГО ФОЛЬКЛОРУ
В НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНІЙ РОБОТІ З УЧНЯМИ

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Вінниця-2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського, Міністерство освіти і науки України, м. Вінниця.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Тарасенко Галина Сергіївна,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського, завідувач
кафедри дошкільної та початкової освіти,
м. Вінниця.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Хомич Лідія Олексіївна,
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих
АПН України, заступник директора з науково-
експериментальної роботи, м. Київ;

кандидат педагогічних наук
Процюк Василь Михайлович,
Педагогічний коледж Чернівецького
національного університету імені Юрія
Федьковича, заступник директора з виховної
роботи, м. Чернівці.

Захист відбудеться «16» червня 2015 року об 11⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д.05.053.01 у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського за адресою: 21100, м. Вінниця, вул. Острозького, 32, корпус № 2, зала засідань.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (21100, м. Вінниця, вул. Острозького, 32).

Автореферат розісланий « 15 » травня 2015 року

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Коломієць А. М.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. На етапі становлення українського суспільства, в процесі активного державотворення особливої актуальності набуває проблема формування національної самосвідомості його громадян. Система національного виховання нині презентує невичерпні можливості народного музичного мистецтва для формування національної самосвідомості молодих поколінь.

Посилення уваги до нарощування духовного потенціалу нації та визнання домінантної ролі освіти в цьому процесі неодмінно актуалізує проблему підготовки вчителя, здатного стати своєрідним посередником для дитини в пізнанні нею навколишнього світу, транслятором культурно-мистецьких традицій, естетичного, утилітарного, морально-правового, світоглядного досвіду сотні поколінь, сконцентрованого у народно-мистецьких, у тому числі фольклорно-музичних творах. Це потребує від майбутнього педагога сформованих професійних компетентностей, що визначають його готовність до використання музичного фольклору як засобу виховання учнів. Особливої ваги набуває означена проблема співвідносно до підготовки майбутнього вчителя початкових класів, педагогічні функції якого безпосередньо реалізуються у формуванні емоційно-вольової сфери учнів. Молодший шкільний вік є особливим періодом у житті людини, що здатний стати своєрідним фундаментом саморозвитку особистості, створює сприятливі умови для формування основ національної самосвідомості та національної рефлексії.

Проблема реалізації національно-творчої функції фольклору в освітньому процесі стала предметом багатовекторного дослідження. Зокрема, історико-філософський аспект представлений працями Г. Гегеля, Л. Гумільова, В. Нестеренка, Ф. Прокоповича, Г. Сковороди та ін. Психологічний вимір проблеми презентують дослідження Б. Ананьєва, О. Асмолова, І. Беха, Л. Божович, В. Борисова, Л. Виготського, Б. Ельконіна, І. Кона, О. Леонтьєва, В. Москальця, В. Рибалки та ін. Теоретико-методологічні засади національного виховання та формування національної самосвідомості молодого покоління в умовах розбудови української державності містять праці М. Боришевського, Г. Ващенко, О. Вишневського, П. Ігнатенка, В. Кузя, Ю. Руденка, М. Стельмаховича, Є. Сявако, О. Сухомлинської, Т. Усатенко та ін. Для нашої роботи важливими є наукові дослідження потенціалу народної музичної творчості та можливості його використання в навчально-виховній роботі з учнями (О. Аліксійчук, О. Отич, Р. Ткач, Р. Дзвінка та ін.).

Безпосередній інтерес у контексті дисертаційного дослідження становлять психолого-педагогічні праці, присвячені проблемі підготовки майбутніх педагогів. Так, загальні аспекти професійно-педагогічної підготовки розкриті в дослідженнях Р. Гуревича, І. Зязюна, Н. Ничкало, О. Мороза, В. Шахова та ін. Теоретико-методичні підходи до підготовки майбутніх учителів початкових класів досліджуються такими науковцями, як Н. Бібік, В. Бондар, Н. Дем'яненко, А. Коломієць, О. Савченко, Г. Тарасенко, Л. Хомич, І. Шапошнікова та ін. Проблема формування творчої особистості вчителя в процесі професійної підготовки презентована працями О. Акімової, Т. Волобуєвої, Н. Гузій, О. Куцевол, Н. Кічук,

С. Сисоевої та ін. Загальнопедагогічні підходи до формування виховного потенціалу педагога розкриті в дослідженнях О. Дубасенюк, С. Литвиненко, О. Матвієнко, Г. Троцько та ін. Окремий пласт становлять дослідження, присвячені пошуку ефективних шляхів удосконалення музичної культури майбутніх учителів (Е. Абдулін, Л. Арчажнікова, Б. Брилін, М. Гордійчук, О. Дем'янчук, Л. Масол, Н. Мозгальова, Г. Падалка, О. Рудницька, С. Уланова, О. Щолокова та ін.). Проблема професійної підготовки педагога до реалізації освітньо-виховного потенціалу музичного фольклору досліджена менш потужно (О.Отич, В. Процюк, Г.Яківчук).

Утім, незважаючи на певну розробленість проблеми, питання методологічного та організаційно-методичного супроводу підготовки майбутніх учителів початкових класів до використання музичного фольклору в навчально-виховній роботі з учнями залишаються вивченими недостатньо. Потребують системного розв'язання суперечності, що лежать у площині теорії і практики професійної освіти майбутніх учителів початкових класів і стосуються використання музичного фольклору в навчально-виховній роботі з учнями. Зокрема, це суперечності між:

- потребами сучасної школи щодо употужнення культуромісткості навчально-виховного процесу і низьким рівнем художньо-професійної культури майбутнього педагога;
- значним освітньо-виховним потенціалом народного музичного мистецтва і недостатнім рівнем професійної компетентності учителів початкових класів щодо його реалізації в освітньому процесі школи І ступеня;
- набутими під час навчання у ВНЗ професійно зорієнтованими художньо-педагогічними знаннями та вміннями студентів і нездатністю їх застосовувати в умовах реальної педагогічної практики.

Отже, актуальність проблеми, її недостатнє висвітлення в науково-методичній літературі, а також потреба в розв'язанні означених суперечностей зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: *“Підготовка майбутніх учителів початкових класів до використання музичного фольклору в навчально-виховній роботі з учнями”*.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане відповідно до плану науково-дослідної роботи Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського “Методологія і технологія педагогічного супроводу особистісно-професійного розвитку майбутнього вчителя” (РК 0111U001620), кафедри мистецької підготовки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського з проблеми “Підвищення ефективності мистецької підготовки майбутніх учителів початкових класів в умовах розвитку інтегративних процесів в освіті” (протокол №1 від 11.12.2007 р.). Тему дисертації затверджено Вченою радою Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (протокол № 3 від 24.11.2004 р.) та узгоджено в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні (протокол № 3 від 29.03.2005 р.).

Мета дослідження полягає в розробленні, теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці результативності методики формування професійної

компетентності майбутніх учителів початкових класів щодо використання музичного фольклору в навчально-виховній роботі з учнями.

У відповідності до поставленої мети визначено такі **завдання дослідження**:

- 1) з'ясувати сутність поняття “професійна компетентність майбутнього вчителя початкових класів щодо використання музичного фольклору в навчально-виховній роботі з учнями” та його структурно-компонентний склад;
- 2) визначити критерії та рівні професійної компетентності студентів щодо використання музичного фольклору в навчально-виховній роботі з учнями;
- 3) обґрунтувати педагогічні умови та розробити організаційно-педагогічну модель підготовки вчителів початкових класів до використання музичного фольклору в навчально-виховній роботі зі школярами;
- 4) розробити методику фахової підготовки студентів до означеної діяльності й експериментально перевірити її ефективність.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів до навчально-виховної роботи з молодшими школярами.

Предмет дослідження – методика підготовки майбутніх педагогів до використання музичного фольклору в навчально-виховній роботі з учнями.

Гіпотеза дослідження полягає в припущенні, що формування професійної компетентності майбутніх учителів школи I ступеня щодо використання музичного фольклору в навчально-виховній роботі з учнями буде ефективним за умов:

- етнізації змісту фахової підготовки майбутніх учителів початкових класів;
- забезпечення готовності студентів до художньо-педагогічної інтерпретації творів музичного фольклору;
- реалізації компетентнісного підходу до фахової освіти майбутніх учителів початкових класів у процесі музично-фольклорної підготовки.

Методи дослідження. Для досягнення мети, розв'язання поставлених завдань і перевірки гіпотези дослідження використано сукупність взаємодоповнювальних наукових методів дослідження:

теоретичні: аналіз (історичний, порівняльний, дефінітивний), синтез, узагальнення, систематизація, конкретизація, порівняння та зіставлення різних поглядів, що зробили можливим обґрунтування науково-теоретичних засад проблеми підготовки вчителя початкових класів до використання музичного фольклору в навчально-виховній роботі з учнями, визначення сутності базових дефініцій дослідження, з'ясування умов підготовки майбутніх педагогів до досліджуваної діяльності; моделювання з метою побудови організаційно-педагогічної моделі відповідної фахової підготовки;

емпіричні: включене спостереження, бесіди, опитування, тестування, експертні оцінки, аналіз продуктів творчо-проективної діяльності майбутніх педагогів з метою визначення рівня досліджуваної професійної компетентності; педагогічний експеримент для перевірки ефективності розробленої методики підготовки майбутніх учителів початкових класів до використання музичного фольклору в освітньому процесі школи I ступеня;

статистичні: математична обробка результатів дослідження, відображення їх у табличних і графічних формах для фіксації й узагальнення результатів вимірювань та забезпечення їх вірогідності й об'єктивності.

Експериментальною базою дослідження стали Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Рівненський державний гуманітарний університет, Барський гуманітарно-педагогічний коледж ім. М. Грушевського, Коломийський інститут ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”. Всього експериментом охоплено 584 студенти освітньо-кваліфікаційних рівнів “бакалавр”, “спеціаліст” напряму підготовки “Початкова освіта”.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

– *уперше* обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкових класів до використання музичного фольклору в навчально-виховній роботі з учнями (етнізація змісту фахової підготовки майбутніх учителів початкових класів; забезпечення готовності студентів до художньо-педагогічної інтерпретації творів музичного фольклору; реалізація компетентнісного підходу до фахової освіти майбутніх учителів початкових класів у процесі музично-фольклорної підготовки); розроблено і обґрунтовано організаційно-педагогічну модель підготовки майбутнього вчителя до використання музичного фольклору в освітній роботі з молодшими школярами (знаннєво-мотиваційний, інтерпретаційно-творчий, операційно-діяльнісний етапи); розроблено критерії (емоційно-ціннісний, інтелектуальний, функціональний, творчо-рефлексивний), а також визначено та схарактеризовано рівні (фрагментарний, стереотипний, власне компетентнісний) сформованості досліджуваної професійної компетентності майбутніх педагогів;

уточнено сутність поняття “професійна компетентність майбутнього вчителя початкових класів щодо використання музичного фольклору в навчально-виховній роботі з учнями” (сформована в процесі фахової підготовки особистісна якість, що характеризується інтегрованим поєднанням аксіологічного, когнітивного, конативного, акмеологічного компонентів і визначає здатність суб’єкта праці організовувати в школі I ступеня навчально-виховну роботу з широким залученням народного музичного мистецтва у відповідності з покладеними на нього освітньо-виховними функціями);

подальшого розвитку набули діагностичні методики обстеження професійної компетентності студентів щодо використання музичного фольклору в початковій школі.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробленні та апробації авторської методики підготовки студентів до використання музичного фольклору в школі I ступеня; у створенні та впровадженні програми варіативної навчальної дисципліни “Організація музично-театральної діяльності в школі I ступеня на основі пісенного фольклору” для студентів напряму підготовки “Початкова освіта”; у підготовці та впровадженні навчально-методичного посібника з метою забезпечення організації майбутніми вчителями роботи з молодшими школярами з використанням творів народного музичного мистецтва.

Теоретичні положення та методичні прийоми, апробовані в дисертації, можуть бути використані в процесі вдосконалення викладання дисциплін професійно-практичної підготовки у ВНЗ, а також у системі післядипломної освіти вчителів початкових класів.

Основні положення й результати дисертаційного дослідження *впроваджено* в навчально-виховний процес інституту педагогіки, психології і мистецтв Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (довідка №06/4 від 12.02.2015 р.), Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (довідка № 56 від 13.06.2014 р.), Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г.Короленка (довідка № 2924/01-55/16 від 03.07.2014 р.), Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (довідка № 2156 від 25.09.14 р.), Рівненського державного гуманітарного університету (довідка № 95 від 23.06.2014 р.), Барського гуманітарно-педагогічного коледжу імені Михайла Грушевського (довідка № 398 від 31.10.14 р.).

Апробація результатів дослідження здійснювалася на 19 науково-практичних конференціях і семінарах, з них *міжнародних*: “Наука і освіта ‘2005” (Дніпропетровськ, 2005), “Слов’янське музичне мистецтво в контексті європейської культури” (Вінниця, 2011) “Актуальні проблеми підготовки педагогічних кадрів для дошкільної освіти” (Рівне-Кременець, 2012.), “Микола Леонтович і сучасна освіта та культура” (Кам’янець-Подільський, 2012), “Актуальні проблеми вивчення педагогічної спадщини В.О.Сухомлинського” (Коломия, 2013) “Проблеми розвитку вищої школи та економіки в ХХІ столітті” (Рівне, 2013), “Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи” (Дрогобич, 2013), “Народні звичаї, традиції, обряди у просторі сучасної полікультурної освіти дітей та молоді” (Івано-Франківськ, 2013), IV українсько-польські історико-педагогічні читання “Теорія та практика опікунської педагогіки в Україні та Польщі (XIX-XXI ст.)” (Івано-Франківськ, 2013), “Питання педагогіки, психології та методики початкового навчання: наукова дискусія” (Суми, 2014); *всеукраїнських*: “Актуальні проблеми формування творчої особистості вчителя початкових класів” (Вінниця, 2005), “Вища школа України: проблеми модернізації навчально-виховного процесу” (Черкаси, 2006), “Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти” (Вінниця, 2011), “Актуальні проблеми мистецької підготовки майбутнього вчителя” (Вінниця, 2013), “Інклюзивна освіта у дошкільних навчальних закладах: виклики часу” (Рівне, 2014); *регіональних*: “Сучасні вимоги до виховної діяльності вчителя початкових класів” (Вінниця-Глухів-Бар, 2006); *звітних*: “Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій” (Вінниця, 2012-2014) та на кафедрах мистецької підготовки, дошкільної та початкової освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Публікації. Результати дисертації відображені у 21 одноосібній публікації: 7 статей у наукових фахових виданнях, 11 статей у збірках наукових праць, 1 стаття у зарубіжному виданні; 1 навчально-методичний посібник, 1 програма навчальної дисципліни.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу та загальних висновків, списку використаних джерел (всього 415 найменувань), 19 додатків. Робота містить 15 рисунків на 8 сторінках, 8 таблиць на 5 сторінках. Загальний обсяг роботи становить 246 сторінок, з яких основного тексту – 198 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано вибір та актуальність теми дослідження, визначено мету та завдання роботи, сформульовано гіпотезу, окреслено об'єкт, предмет, визначено основні методи експериментального дослідження, розкрито наукову новизну роботи, її теоретичне і практичне значення. Вказано на зв'язок дисертаційного дослідження з науковими програмами і планами, представлено відомості про впровадження та апробацію основних положень дослідження.

У першому розділі – **“Теоретичні основи підготовки майбутніх учителів початкових класів до використання музичного фольклору в педагогічному процесі”** – на підставі аналізу філософської, мистецтвознавчої, психологічної і педагогічної літератури з проблеми дослідження окреслено вимоги до професійної підготовки вчителя початкових класів у контексті парадигмального оновлення сучасної освіти; здійснено дефінітивний аналіз ключового поняття дослідження “музичний фольклор”, розкрито освітньо-виховний потенціал народного музичного мистецтва та з'ясовано його роль у формуванні особистості молодшого школяра. У розділі виокремлено психолого-педагогічні особливості використання музичного фольклору в навчально-виховній роботі з учнями школи I ступеня.

На основі аналізу законодавчих і нормативних документів (Національна доктрина розвитку освіти, Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, Державна національна програма “Освіта” (Україна XXI століття), галузева Концепція розвитку неперервної педагогічної освіти та ін.) у роботі з'ясовано стратегічні напрями розвитку педагогічної освіти в Україні, окреслено ціннісні орієнтири в системі професійної підготовки майбутніх учителів. Зроблено висновок, що вимогою часу є створення такої системи педагогічної освіти, яка на основі національних надбань світового значення та усталених європейських традицій забезпечуватиме формування педагогічних працівників, здатних здійснювати професійну діяльність на демократичних та гуманістичних засадах, реалізовувати освітню політику як пріоритетну функцію держави, що спрямовується на розвиток та самореалізацію особистості, задоволення її освітніх і духовно-культурних потреб, а також потребу бути конкурентоспроможними на ринку праці.

Ураховуючи сучасні тенденції розвитку педагогічної освіти, зміни в системі її ціннісних координат, в дисертаційному дослідженні сфокусовано увагу на підходах, що визначають її парадигмальний вимір. Зокрема, в контексті дослідження пріоритетними визнано *культурологічну, аксіологічну, особистісно орієнтовану і компетентнісну парадигми*, що орієнтують на підготовку гуманістично спрямованого, центрованого на особистості майбутнього вихованця педагога, здатного на дієвому рівні здійснювати культуродоцільну, наповнену особистісними смислами професійну діяльність, бачити і творчо вирішувати проблеми педагогічного процесу в співпраці з учнями. Зроблено висновок про необхідність підсилення культуромісткості професійної підготовки майбутніх учителів, що вимагає створення спеціального освітнього середовища, яке б забезпечило глибинне освоєння й трансляцію культурно-історичних цінностей, формування моделі майбутньої культуродоцільної професійної діяльності. Найбільш дієвим засобом розв'язання цього завдання визнано залучення майбутніх учителів до спілкування з

творами мистецтва, зокрема народного, як важливого механізму культурної наступності, форми збереження і розвитку культурного надбання нації.

На основі проведеного теоретичного аналізу схарактеризовано базові дефініції дослідження. Зокрема, *фольклор* розуміємо як традиційну й сучасну творчість усної традиції, що за змістом і характером поширення та функціонування тісно пов'язана з різними сферами побуту і становить складову частину народної традиційно-побутової культури. Невід'ємною компонентою всіх культурних і духовних надбань народу є *музичний фольклор*. У контексті нашого дослідження визначаємо його як сукупність відтворюваних голосом або на музичних інструментах мелодій чи інших звукових комплексів, що утримуються в пам'яті їхніх носіїв (зокрема, українського народу) і з давніх часів живлять усну традицію через їх передавання від покоління до покоління. Наголошено на тому, що фольклорна спадщина народу є унікальним явищем, джерелом збереження духовно-культурних досягнень, котра має ознаки національної приналежності й самобутності. В ньому в концентрованій формі виражені естетичні, моральні ідеали і цінності, представлено світоглядний досвід сотень поколінь, закладено найважливіші принципи народної педагогіки.

Вивчення історико-педагогічного ракурсу проблеми (Г. Ващенко, В. Верховинець, О. Духнович, М. Костомаров, П. Куліш, М. Леонтович, М. Лисенко, А. Макаренко, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, Л. Українка, К. Ушинський та ін.) дозволило сконцентрувати увагу на музичному фольклорі як на важливому чиннику художньо-естетичного, морального виховання особистості, розвитку народних виховних традицій. На основі аналізу сучасних педагогічних досліджень (О. Аліксійчук, Р. Дзвінка, С. Крамська, Г. Майборода, Р. Осипець, О. Отич, Н. Сивачук, М. Стельмахович та ін.), в тому числі й останніх дисертаційних робіт (Л. Бельська, О. Кисельова, Ю. Ледняк, Б. Нестерович, В. Процюк, С. Садовенко, Г. Сокіл, М. Хай, М. Шугай, Г. Яківчук та ін.) зроблено висновок про те, що прилучення школярів і студентства до музичної народної творчості сприяє насамперед формуванню в них духовності, національної свідомості та національної гідності. Найпотужнішим фактором впливу визнано художньо-естетичний, оскільки саме він відбиває безпосереднє враження через художній образ, здійснює особливий вплив на свідомість молодого людини. З'ясовано, що у виховних традиціях музичного фольклору закладене ціннісне ставлення до краси навколишнього світу, краси людських взаємин, здоров'я, праці, сім'ї тощо. Наголошено також на значному освітньому потенціалі народного музичного мистецтва, що слугує джерелом знань про природне та соціальне довкілля, виконує функцію міжпоколінної передачі досвіду. Осмислення педагогічної сутності українського музичного фольклору, визнання його як ефективного засобу виховання і навчання дозволили зробити висновок про необхідність спеціальної фахової підготовки учителів початкових класів до використання народного музичного мистецтва в навчально-виховній роботі з учнями.

У дисертаційному дослідженні визначено психолого-педагогічні особливості використання музичного фольклору в навчально-виховній роботі з молодшими школярами, що зумовлюються: специфікою самого предмету пізнання – музичного фольклору; психологічними характеристиками дітей молодшого шкільного віку, зокрема, особливостями сприймання народного музичного мистецтва та його

творчої інтерпретації; жанровим розмаїттям музичного фольклору. Зокрема, до таких психолого-педагогічних особливостей віднесено: необхідність створення в навчальному закладі музично-фольклорного середовища на уроках, в позакласній та позаурочній роботі з учнями; розвиток в молодших школярів сприймання, його диференціації, накопичення мовленнєвого досвіду; використання активних форм спілкування з народним музичним мистецтвом; опертя на образність мислення школяра, його синкретичну природу, а також синкретизм самого музичного фольклору; здійснення безпосереднього впливу на емоційно-почуттєву сферу молодшого школяра шляхом забезпечення адекватного сприймання емоційно-естетичної палітри твору, зацікавлення його змістом, окрім того самим процесом ознайомлення з ним; організацію естетичного діалогу, що реалізується через емоційні переживання, забезпечення розуміння художнього образу твору і його інтерпретацію, рефлексію, визнання школярів суб'єктами освітнього процесу. Виокремлення зазначених особливостей дозволило спроектувати зміст і спрогнозувати результати підготовки майбутнього вчителя початкових класів до використання музичного фольклору в навчально-виховній роботі з учнями.

У другому розділі – **“Методика професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання музичного фольклору у навчально-виховній роботі з учнями”** – визначено педагогічні умови підготовки вчителів до використання музичного фольклору в освітньому процесі школи І ступеня, обґрунтовано методику підготовки майбутніх фахівців до означеної діяльності.

На основі теоретичного аналізу та вивчення практичного досвіду визначено педагогічні умови підготовки майбутніх учителів до використання музичного фольклору в навчально-виховній роботі з учнями: етнізація змісту фахової підготовки майбутніх учителів початкових класів; забезпечення готовності студентів до художньо-педагогічної інтерпретації творів музичного фольклору; реалізація компетентнісного підходу до фахової освіти майбутніх учителів початкових класів у процесі музично-фольклорної підготовки. Визначені педагогічні умови лягли в основу розробленої організаційно-педагогічної моделі підготовки майбутніх учителів початкових класів до використання музичного фольклору в освітній роботі з учнями (рис. 1), що реалізується в етапній методиці підготовки студентів до досліджуваної діяльності.

Робота на всіх етапах підготовки майбутніх учителів початкових класів до використання музичного фольклору в освітньому процесі школи І ступеня, відповідно до моделі, організовується у двох площинах: *власне професійній*, що проектує формування професійних компетентностей майбутніх педагогів щодо означеної діяльності та *мистецькій*, що орієнтована на формування в них художньо-естетичних компетентностей. Розгортання діяльності здійснюється на засадах знаково-контекстного підходу, що передбачає трансформацію власне навчальної діяльності студентів у професійну шляхом доцільного використання фахово зорієнтованих методів, прийомів і форм роботи на кожному етапі підготовки. Система підготовки охоплює навчальну діяльність і позааудиторну виховну роботу (участь у роботі художніх студій, гуртків, відвідування концертів, творчих вечорів), педагогічну практику, індивідуальну науково-дослідну роботу.

Освітній результат: позитивна динаміка сформованості професійної компетентності майбутнього вчителя щодо використання музичного фольклору в навчально-виховній роботі з молодшими школярами

Критерії сформованості професійної компетентності майбутнього педагога

Емоційно-ціннісний

Інтелектуальний

Функціональний

Творчо-рефлексивний

Рівні сформованості професійної компетентності майбутнього педагога

Фрагментарний

Стереотипний

Власне компетентнісний

Операційно-діяльнісний етап

Форми: аудиторні (практичні, лабораторні) заняття, самостійна діяльність студентів, педагогічна практика, індивідуальна науково-дослідна робота, позааудиторна виховна робота

Методи: конструювання та проведення уроків, позакласних виховних заходів із широким застосуванням пісенного фольклору, створення мистецько-педагогічних проєктів, курсове, дипломне проєктування, написання навкових статей

Методи: театралізації, драматизації, художнє виконання народних пісень, гра на музичних інструментах

Інтерпретаційно-творчий етап

Форми: практичні, лабораторні заняття, участь студентів у роботі художніх студій, творчих гуртків, відвідування ними концертів, творчих вечорів

Методи: активні методи професійно спрямованого навчання, технології генерування професійно зорієнтованих ідей, технології розвитку творчих здібностей особистості педагога, виховні технології колективної творчої діяльності

Методи: власне інтерпретаційні та творчо-інтерпретаційні методи і технології роботи, методи культивування художньо-педагогічної емпатії; інтегративні технології, методи стимулювання музичної діяльності

Знаннєво-мотиваційний етап

Форми: лекційні, практичні, лабораторні заняття

Методи: пояснювально-ілюстративні, інструктивно-репродуктивні, інтерактивні технології, технології розвитку критичного мислення, створення ситуацій успіху, метод вправ, проблемні методи

Методи: створення ситуацій мистецького сприймання і оцінки музичного твору, метод емоційного впливу, метод збагачення емоційно-чуттєвих реакцій, залучення студентів до творчо-рефлексивної діяльності

Етнізація змісту фахової підготовки майбутніх учителів початкових класів

Забезпечення готовності студентів до художньо-педагогічної інтерпретації творів музичного фольклору

Реалізація компетентнісного підходу до фахової освіти майбутніх учителів початкових класів у процесі музично-фольклорної підготовки

Педагогічні умови підготовки вчителів початкових класів до використання музичного фольклору у процесі майбутньої професійної діяльності

Мета підготовки: сформувати професійну компетентність майбутнього вчителя початкових класів щодо використання музичного фольклору в навчально-виховній роботі з учнями

Рис. 1. Організаційно-педагогічна модель підготовки майбутнього вчителя початкових класів до використання музичного фольклору в навчально-виховній роботі з учнями

Формування предметного змісту підготовки майбутніх учителів початкових класів до означеної діяльності здійснювалося з оперттям на освітньо-кваліфікаційні характеристики бакалавра й спеціаліста галузі знань 0101 “Педагогічна освіта” напряму підготовки (спеціальності) “Початкова освіта”. Аналіз цих нормативних документів дозволив сфокусувати увагу на тих фахових уміннях, формування яких доцільно організовувати на матеріалі музичного фольклору. Це забезпечило можливість дидактично обґрунтованого введення в зміст підготовки оптимального обсягу культурологічних (зокрема, фольклорних) професійно орієнтованих знань з урахуванням міждисциплінарних зв’язків, наступності й цілісності їх подачі.

У процесі аналізу освітньо-професійних програм підготовки учителів початкових класів освітньо-кваліфікаційних рівнів “бакалавр” і “спеціаліст” виокремлено навчальні дисципліни, зміст яких дозволяє інтегрувати матеріал музичного фольклору, та покладено їх в основу системи підготовки майбутнього вчителя початкових класів до використання музичного фольклору в професійній діяльності. Продовженням такої роботи стало доповнення змісту програм цих дисциплін шляхом введення тем фольклорного змісту для теоретико-практичного опрацювання, створення інформаційно-методичних кейсів, котрі б забезпечували вивчення цих тем.

Знаннєво-мотиваційний етап підготовки студентів спрямований на формування системи знань, необхідних для організації навчально-виховної роботи із залученням музично-фольклорного матеріалу, вдосконалення рівня мистецької підготовки майбутніх учителів, створення ціннісних орієнтирів на використання музичного фольклору в професійній діяльності. В процесі лекційних, практичних і лабораторних занять передбачалася організація власне навчальної діяльності студентів з метою засвоєння навчальної інформації щодо проблеми дослідження; удосконалення навичок художнього сприймання народної пісні; формування професійних мотивів використання музичного фольклору в навчально-виховному процесі школи I ступеня. Основними методами роботи на етапі у власне професійній площині є пояснювально-ілюстративні, інструктивно-репродуктивні методи навчання; метод вправ, виконання різного роду практичних завдань, складання структурно-логічних схем, опорно-тематичних карт; передбачалося також використання інтерактивних технологій, технологій розвитку критичного мислення, створення ситуацій успіху. Мистецьку підготовку презентують методи створення ситуацій мистецького сприймання й оцінки творів музичного фольклору; метод емоційного впливу; збагачення емоційно-чуттєвих реакцій під час сприймання народного музичного мистецтва; залучення студентів до творчо-рефлексивної діяльності в процесі спілкування з музичним твором.

Метою *інтерпретаційно-творчого етапу* підготовки майбутніх педагогів до означеної діяльності є формування в студентів здатності творчо оперувати засобами музичного фольклору, проектувати варіанти їх використання в майбутній професійній діяльності. Робота на етапі спрямована на організацію квазіпрофесійної діяльності майбутніх учителів, що передбачає моделювання в аудиторних і позааудиторних умовах педагогічних ситуацій з використанням музичного

фольклору; забезпечує вдосконалення навичок виконання й художньо-педагогічної інтерпретації творів народного музичного мистецтва; поглиблення здатності до педагогічної рефлексії. Окрім аудиторної роботи передбачається участь студентів у роботі художніх студій, творчих гуртків, відвідування ними концертів, творчих вечорів народної музики. Відповідно до поставлених завдань перевага надається активним методам професійно спрямованого навчання (рольові і ділові ігри, ігри-імітації, моделювання професійних ситуацій), технологіям генерування професійно зорієнтованих ідей; технологіям розвитку творчих здібностей особистості педагога; виховним технологіям колективної творчої діяльності (свята, конкурси, фольклорні вікторини, колективні творчі справи). Формування творчо-інтерпретаційних умінь майбутніх учителів забезпечують власне інтерпретаційні та творчо-інтерпретаційні методи й технології роботи, методи культивування художньо-педагогічної емпатії, інтегративні технології, методи стимулювання музичної діяльності.

Завершальним етапом підготовки є *операційно-діяльнісний етап*, що має на меті формування здатності студента виконувати професійні завдання та функції в умовах, максимально наближених до реальних. На цьому етапі студенти активно включаються в навчально-професійну діяльність під час професійно зорієнтованих аудиторних занять, проходження педагогічної практики, виконання науково-дослідних робіт, а також за безпосередньої участі в позааудиторній роботі (виступи у складі фольклорних колективів, організація та проведення концертів, календарно-обрядових дійств, фестивалів народної творчості тощо). Відповідно до цього найуживанішими методами на етапі є конструювання та проведення уроків, позакласних виховних заходів із широким застосуванням пісенного фольклору, створення мистецько-педагогічних проєктів, курсове, дипломне проєктування, написання наукових статей, участь у науково-практичних конференціях (власне професійна підготовка), театралізації, драматизації, художнє виконання народних пісень, гра на музичних інструментах та ін. (мистецька підготовка).

Узагальненим результатом пропонованої методики має стати сформована професійна компетентність педагога, основу якої становить здатність конструювати й організовувати навчально-виховний процес у початковій школі шляхом доцільного й методично грамотного використання народнопісенної творчості, будувати культурно-національний діалог з учнями, формувати їх як носіїв національної пісенної культури.

У третьому розділі – **“Експериментальна перевірка ефективності методики підготовки майбутніх учителів початкових класів до використання музичного фольклору в навчально-виховній роботі з учнями”** – розкрито суть і структуру професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів щодо використання музичного фольклору в освітній роботі з учнями, виокремлено її критерії та рівні; проаналізовано стан сформованості досліджуваної якості на констатувальному етапі дослідження; здійснено експериментальну перевірку визначених педагогічних умов та розробленої методики підготовки майбутніх учителів до використання музичного фольклору в освітній роботі з молодшими школярами; проаналізовано та узагальнено результати дослідно-експериментальної роботи.

На підставі здійсненого дефінітивного та структурно-функціонального аналізу досліджуваного поняття *професійну компетентність майбутнього вчителя початкових класів щодо використання музичного фольклору в освітній роботі з молодшими школярами* визначаємо як сформовану в процесі фахової підготовки особистісну якість, що характеризується інтегрованим поєднанням аксіологічного, когнітивного, конативного, акмеологічного компонентів і визначає здатність суб'єкта праці організовувати в школі I ступеня навчально-виховну роботу з широким залученням народного музичного мистецтва у відповідності з покладеними на нього освітньо-виховними функціями.

З метою діагностики означеної якості нами було визначено критерії, що відповідають її структурним компонентам, та розроблено показники (*емоційно-ціннісний критерій* (рівень емоційного сприймання та оцінного ставлення майбутніх педагогів до творів народного музичного мистецтва; характер професійної мотивації, пов'язаної з використанням музичного фольклору в педагогічній роботі; система ціннісних орієнтацій майбутніх учителів), *інтелектуальний критерій* (якість знань: повнота, глибина, осмисленість, системність, міцність; рівень засвоєння навчальної інформації; рівень сформованості розумових дій та операцій), *функціональний критерій* (рівень засвоєння практичних умінь; ступінь усвідомлення виконання практичних дій, що складають структуру професійної діяльності; рівень самостійності у вирішенні практичних завдань), *творчо-рефлексивний критерій* (рівень сформованості мотивації досягнення та успіху; спрямованість на творче самовираження в професійній діяльності; здатність до самоаналізу й самооцінки), а також виокремлено рівні (фрагментарний, стереотипний, власне компетентнісний) її сформованості.

Результати проведення діагностики на констатувальному етапі експериментального дослідження виявили домінування в майбутніх педагогів стереотипного рівня сформованості професійної компетентності щодо використання музичного фольклору в освітньому процесі школи I ступеня (65,4%), зафіксовано і значний відсоток опитуваних, що виявили фрагментарний рівень досліджуваної якості (20,2%). Натомість власне компетентнісний рівень представлений досить незначним відсотком студентів (14,4%).

Перевірка визначених нами педагогічних умов та розробленої моделі підготовки майбутніх учителів до використання музичного фольклору в освітній роботі з молодшими школярами здійснювалася на формуальному етапі експерименту. З цією метою було впроваджено етапну методику формування професійної компетентності майбутнього педагога щодо означеної діяльності. Така робота забезпечила проходження студентами траєкторії від загального уявлення про побудову навчально-виховного процесу в початковій школі на основі використання музичного фольклору до сформованої у процесі власне навчальної, квазіпрофесійної і навчально-професійної діяльності здатності до її організації. Ця здатність ґрунтується на безпосередньому досвіді студента, охоплює його теоретичні знання, практичні вміння, професійно ціннісні орієнтації, а також професійно важливі якості, що забезпечать ефективну педагогічну діяльність в майбутньому.

Результати контрольного зрізу засвідчили, що впровадження методики підготовки майбутніх учителів початкових класів до використання музичного

фольклору в освітній роботі з учнями сприяло підвищенню у студентів експериментальних груп рівня професійної компетентності щодо означеної діяльності. Так, на початку експерименту майбутніх фахівців з власне компетентісним рівнем досліджуваної якості зафіксовано 17,9%, наприкінці експерименту цей відсоток зріс до 33,7. Натомість зменшилася частина студентів з фрагментарним рівнем – з 17,2% до 8,9%. Стереотипний рівень професійної компетентності щодо означеної діяльності до експерименту виявляли 64,9% опитуваних, після експерименту – 57,4%. У контрольних групах динаміка досліджуваної професійної компетентності виявилася наступною: респондентів з власне компетентісним рівнем досліджуваної якості було 10,9%, стало 17,4%; із стереотипним – було 65,9%, стало 65,5%; із фрагментарним – було 23,2%, стало 17,1% (рис. 2).

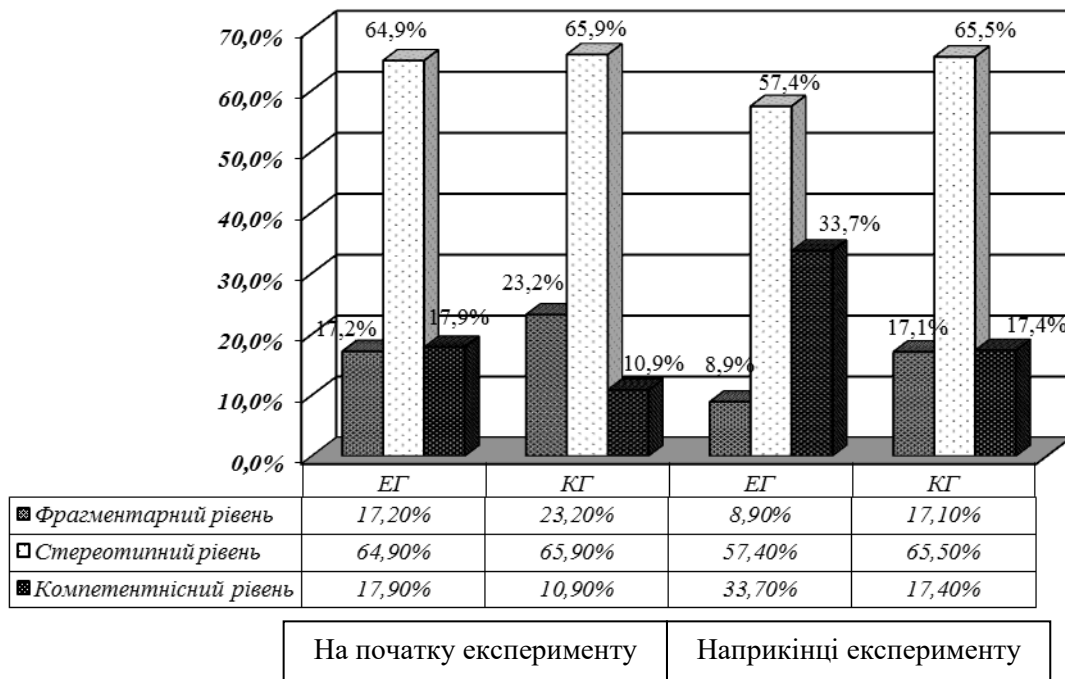

Рис. 2. Динаміка сформованості професійної компетентності майбутніх учителів початкових класів щодо використання музичного фольклору в освітньому процесі школи І ступеня.

З метою порівняння експериментальних даних, виражених у відсотках, використано критерій згоди Пірсона (χ^2). Для експериментальних груп значення критерію згоди (χ^2) (16,1) більше за відповідне граничне значення χ^2 -критерію при $m-1=2$ ступенях свободи, що складає 5,99 при вірогідності допустимої помилки менше 0,05. Для контрольних груп значення χ^2 -критерію (4,61) менше за відповідне табличне значення. Отже, зміни у професійній компетентності майбутніх учителів контрольних груп щодо використання музичного фольклору в освітньому процесі школи І ступеня, що відбулися за час формувального етапу експерименту, не є статистично значущими. Вірогідність того, що частотні показники результатів обстеження представників контрольної групи, встановлені до та після закінчення формувального експерименту, статистично не відрізняються, становить 95%. З такою самою вірогідністю можна стверджувати, що в результаті застосування експериментальної методики підготовки студентів до використання музичного фольклору в освітньому процесі початкової школи в експериментальних групах

відбулися статистично значущі зміни. Отже, одержані в процесі дослідження якісні та кількісні результати дозволили зробити висновок про правомірність висловлених нами припущень щодо ефективності та дієвості виокремлених педагогічних умов та розробленої методики.

Узагальнення результатів теоретичного пошуку, експериментальної роботи підтверджують висунуту гіпотезу й дозволяють зробити такі **висновки**:

1. Методологічними засадами підготовки майбутніх учителів початкових класів до використання музичного фольклору в педагогічному процесі, як засвідчили результати дослідження, можуть стати *культурологічний, аксіологічний, особистісно орієнтований і компетентнісний* підходи до освітнього процесу.

Професійну компетентність майбутнього вчителя початкових класів щодо використання музичного фольклору в освітній роботі з молодшими школярами тлумачимо як сформовану в процесі фахової підготовки особистісну якість, що характеризується інтегрованим поєднанням аксіологічного, когнітивного, конативного, акмеологічного компонентів і визначає здатність суб'єкта праці організовувати в школі I ступеня навчально-виховну роботу з широким залученням народного музичного мистецтва у відповідності з покладеними на нього освітньо-виховними функціями.

2. Результати дослідження засвідчили, що індикаторами визначення професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів щодо використання музичного фольклору в освітній роботі з молодшими школярами можуть стати емоційно-ціннісний, інтелектуальний, функціональний, творчо-рефлексивний критерії, за допомогою яких діагностуються фрагментарний, стереотипний, власне компетентнісний рівні професійної компетентності майбутніх учителів щодо використання музичного фольклору в навчально-виховній роботі з молодшими школярами.

3. Виокремлені та обґрунтовані педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкових класів до використання музичного фольклору в навчально-виховній роботі з учнями: етнізація змісту фахової підготовки майбутніх учителів початкових класів; забезпечення готовності студентів до художньо-педагогічної інтерпретації творів музичного фольклору; реалізація компетентнісного підходу до фахової освіти майбутніх учителів початкових класів у процесі музично-фольклорної підготовки. Зазначені педагогічні умови складають основу побудови організаційно-педагогічної моделі підготовки майбутніх фахівців до означеної діяльності (знаннєво-мотиваційний, інтерпретаційно-творчий, операційно-діяльнісний етапи).

4. Розроблена, обґрунтована та експериментально перевірена методика підготовки майбутніх учителів початкових класів до використання музичного фольклору в навчально-виховній роботі з учнями, що передбачає поетапну організацію процесу засвоєння студентами змісту професійної підготовки в спеціально створеному педагогічному середовищі протягом усього періоду навчання у ВНЗ. Цей процес є послідовністю знаннєво-мотиваційного, інтерпретаційно-творчого, операційно-діяльнісного етапів, кожен з яких супроводжується доцільною реалізацією означених педагогічних умов, а також передбачає використання педагогічно доцільних форм, методів, прийомів,

технологій роботи зі студентами, спрямованих на формування в них професійної компетентності щодо використання музичного фольклору в освітній роботі з молодшими школярами. Робота на всіх трьох етапах підготовки організовується в двох площинах: власне професійній, яка проектує формування професійних компетентностей майбутніх педагогів щодо означеної діяльності та мистецькій, що орієнтована на формування у них художньо-естетичних компетентностей.

На *знаннєво-мотиваційному етапі* закладається теоретичний фундамент майбутньої педагогічної діяльності, здійснюється формування ціннісно-орієнтувальної основи використання отриманих знань на практиці. Робота на етапі передбачає організацію власне навчальної діяльності студентів, спрямованої на набуття необхідної теоретичної інформації (застосовувалися пояснювально-ілюстративні, інструктивно-репродуктивні методи навчання, метод вправ, інтер-активні технології; технології розвитку критичного мислення, створення ситуацій успіху), на удосконалення навичок художнього сприймання народної пісні та рефлексії (створення ситуацій мистецького сприймання й оцінки творів музичного фольклору, використання методу емоційного впливу, збагачення емоційно-чуттєвих реакцій під час сприймання народного музичного мистецтва, організація творчо-рефлексивної діяльності в процесі спілкування з музичним твором).

Формування в студентів здатності творчо оперувати засобами музичного фольклору, проектувати можливості їх використання в майбутній професійній діяльності – основна мета *інтерпретаційно-творчого етапу* підготовки. Вона реалізовується в процесі квазіпрофесійної діяльності студентів засобами активних методів професійно орієнтованого навчання, технологій генерування професійно зорієнтованих ідей, технологій розвитку творчих здібностей особистості педагога; виховних технологій колективної творчої діяльності (власне професійна підготовка), а також через широке застосування інтерпретаційних методів і технологій роботи; методів культивування художньо-педагогічної емпатії; інтегративних технологій; методів стимулювання музичної діяльності (мистецька підготовка).

Трансформація предмета навчання (музичного фольклору) в засіб педагогічної праці завершується *операційно-діяльнісним етапом* підготовки. Він спрямовується на формування в студентів здатності виконувати професійні завдання і функції в умовах, близьких до реальних. Згідно з поставленими цілями зміст роботи на етапі становить навчально-професійна діяльність студентів, що реалізовується в безпосередній педагогічній діяльності, або ж у ситуаціях, максимально наближених до неї. Пріоритетними у роботі зі студентами на етапі є конструювання та проведення уроків, позакласних виховних заходів із широким застосуванням пісенного фольклору, створення мистецько-педагогічних проєктів, курсове, дипломне проектування, написання наукових статей, участь у науково-практичних конференціях (власне професійна підготовка); театралізації, драматизації, художнє виконання народних пісень, гра на музичних інструментах (мистецька підготовка).

Аналіз одержаних у процесі контрольного експерименту результатів виявив позитивну динаміку сформованості професійної компетентності майбутніх учителів щодо використання музичного фольклору в навчально-виховній роботі з учнями (зріс відсоток студентів з власне компетентнісним рівнем з 17,9 до 33,7, натомість зменшилася кількість студентів з фрагментарним рівнем – з 17,2% до 8,9%), що

свідчить про ефективність розробленої методики. Таким чином, мети дослідження досягнуто, гіпотезу підтверджено, завдання виконано.

Проведене нами дослідження, звісно, не претендує на вичерпне розв'язання проблеми підготовки майбутніх учителів початкових класів до використання музичного фольклору в освітньому процесі школи I ступеня. Подальшого вивчення потребують форми і методи музично-виховної роботи вчителя початкових класів щодо організації художнього спілкування молодших школярів з творами народного музичного мистецтва; шляхи підготовки майбутніх педагогів до інноваційної діяльності на основі використання музичного фольклору.

Основні положення дисертаційного дослідження викладені в таких одноосібних **публікаціях** автора:

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Коваль Т. В. Український фольклор як засіб формування музичної культури майбутніх учителів початкової школи / Т. В. Коваль // Наукові записки : зб. наук. праць ВДПУ ім. М. Коцюбинського / гол. ред. М. І. Сметанський. – Вінниця : Діло, 2005. – Вип. 15. – С. 26-27. – (Серія “Педагогіка і психологія”).
2. Коваль Т. В. Використання фольклорно-етнографічних традицій у вихованні національної самосвідомості майбутніх учителів початкових класів і музики / Т. В. Коваль // Вісник Черкаського університету / гол. ред. В. В. Масненко. – Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2006. – Вип. 81. – С. 65-69. – (Серія “Педагогічні науки”).
3. Коваль Т. В. Естетичне виховання майбутніх учителів на прикладах народних дум та історичних пісень / Т. В. Коваль // Проблеми модернізації навчально-виховного процесу : Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К. Ушинського. – Одеса, 2007. – С. 238-242.
4. Коваль Т. В. Виховний аспект етнотрадицій українського народу / Т. В. Коваль // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. праць / редкол.: І. А. Зязюн (голова) та ін. – Київ-Вінниця : Вінниця, 2007. – Вип. 14. – С. 35-38.
5. Коваль Т. В. Використання народнопісенної спадщини Миколи Леонтовича у мистецькій підготовці майбутніх учителів початкових класів / Т. В. Коваль // Педагогічна освіта : теорія і практика : збірник наукових праць / ред. кол.: Л. Д. Березівська, М. С. Вашуленко, Л. П. Величко та ін. ; Кам'янець-Подільський національний університет ім. О. Огієнка. – Кам'янець-Подільський : Зволейко Д. Г., 2012. – Вип. 12. – С. 357-361.
6. Коваль Т. В. Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів до використання музичного фольклору в навчально-виховному процесі початкової школи / Т. В. Коваль // Вісник Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2013. – Вип. XLVI. – С. 27-33. – (Серія “Педагогіка”).
7. Коваль Т. В. Структура професійної компетентності майбутніх учителів початкових класів щодо використання музичного фольклору в освітньому процесі / Т. В. Коваль // Гуманітарний вісник ДВНЗ “Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди” : [зб. наук.

праць]. – К.: Гнозис, 2015. – Додаток до вип. 35, т. IX (60): тематичний випуск “Вища освіта”. – С. 375-382.

8. Коваль Т. В. Реализация воспитательного потенциала народной песни в украинской этнопедагогике / Т. В. Коваль // Веснік Мазырскага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта імя І. П. Шамякіна : навуковы часопіс / гал. рэд. В. В. Валетаў. – Мазыр : УА МДПУ імя І. П. Шамякіна, 2014. – С. 77-82.

Опубліковані праці апробаційного характеру:

9. Коваль Т. В. Формування національної самосвідомості майбутніх учителів початкових класів на музичних пісенно-обрядових традиціях Поділля / Т. В. Коваль // Сучасні вимоги до виховної діяльності вчителя початкових класів : матеріали регіональної науково-практичної конференції / [гол. ред. М. Х. Комісарчук] ; ВДПУ ім. М. Коцюбинського, Глухівський державний педагогічний університет, Барський гуманітарно-педагогічний коледж ім. М. Грушевського. – Бар : БГПК ім. М. Грушевського, 2005. – С. 32-35.
10. Коваль Т. В. Формування музичної культури молодших школярів у навчально-виховному процесі / Т. В. Коваль // Наукові записки : зб. матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів / [за ред. Г. С. Тарасенко, Л. В. Любчак та ін.] ; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. – Вінниця : ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2005. – Вип. 3. – С. 19-24. – (Серія “Початкове навчання”).
11. Коваль Т. В. Морально-естетичне виховання молоді засобами музичного фольклору / Т. В. Коваль // Сучасні вимоги до виховної діяльності вчителя початкових класів : матеріали III регіональної наук.-практ. конференції / [гол. ред. М. Х. Комісарчук] ; ВДПУ ім. М. Коцюбинського, Глухівський державний педагогічний університет, Барський гуманітарно-педагогічний коледж ім. М. Грушевського. – Бар : БГПК ім. М. Грушевського, 2006. – С. 236-238.
12. Коваль Т. В. Педагогічна доцільність використання фольклору в музичному вихованні школярів / Т. В. Коваль // Наукові записки : зб. матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів / [за ред. Г. С. Тарасенко, Л. В. Любчак та ін.] ; ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вінниця : ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2006. – Вип. 4. – С. 56-59. – (Серія “Початкове навчання”).
13. Коваль Т. В. Кобзарство в музичній культурі українського народу / Т. В. Коваль // Наукові записки : зб. матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів / [за ред. Г. С. Тарасенко, Л. В. Любчак та ін.] ; ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вінниця : ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2007. – Вип. 5. – С. 84-86. – (Серія “Початкове навчання”).
14. Коваль Т. В. Роль музичного фольклору в професійному становленні майбутніх учителів початкових класів / Т. В. Коваль // Слов'янське музичне мистецтво в контексті європейської культури : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених та студентів (15-17 листопада 2011 р.) – Вінниця, 2011. – С. 167-169.
15. Коваль Т. В. Народне музичне мистецтво як засіб професійного становлення майбутнього вчителя початкових класів / Т. В. Коваль // Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій : зб.

- матеріалів звітної науково-практичної конференції викладачів і студентів / за ред. Г. С. Тарасенко. – Вінниця, 2012. – С. 366-369.
16. Коваль Т. В. Використання музичного фольклору у роботі з молодшими школярами на засадах педагогічних ідей В. Верховинця / Т. В. Коваль // Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій : матеріалів звітної науково-практичної конференції викладачів і студентів / за ред. Г. С. Тарасенко. – Вінниця, 2013. – С. 275-280.
 17. Коваль Т. В. Професійна підготовка майбутнього вчителя початкових класів у контексті парадигмального оновлення сучасної освіти / Т. В. Коваль // Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти : зб. наук. праць. – Полтава : ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2013. – Вип 1. – С. 135-142.
 18. Коваль Т. В. Сухомлинський про роль народної пісні у вихованні школярів / Т. В. Коваль // Актуальні проблеми вивчення педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського : зб. наук. праць за матеріалами Міжнародного науково-практичного семінару (м. Коломия, 26-27 вересня 2013 р.) / [ред. кол.: І. Д. Бех, Г. С. Тарасенко, О. І. Поясик та ін.]. – Івано-Франківськ : НАІР, 2013. – С. 39-43.
 19. Коваль Т. В. Організація музично-театральної діяльності молодших школярів на засадах пісенного фольклору / Т. В. Коваль // Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій : зб. матеріалів звітної науково-практичної конференції викладачів і студентів / за ред. Г. С. Тарасенко. – Вінниця, 2014. – С. 248-253.
- Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:*
20. Народнопісенний водограй : навчально-методичний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів напряму підготовки “Початкова освіта” та вчителів загальноосвітніх шкіл І ступеня / уклад.: Т. В. Коваль. – Вінниця, 2014. – 110 с.
 21. Коваль Т. В. Організація музично-театральної діяльності в школі І ступеня на основі пісенного фольклору : програма спецкурсу для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня “спеціаліст” галузі знань “Педагогічна освіта”, напрям підготовки “Початкова освіта” / Т. В. Коваль ; ред. Г. С. Тарасенко. – Вінниця : Нілан-ЛТД, 2014. – 24 с.

АНОТАЦІЇ

Коваль Т. В. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до використання музичного фольклору в навчально-виховній роботі з учнями. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Міністерство освіти і науки України, Вінниця, 2015.

Дисертація присвячена дослідженню проблеми підготовки майбутніх учителів початкових класів до використання музичного фольклору в навчально-виховній роботі з учнями. Визначені, обґрунтовані й експериментально перевірені педагогічні умови ефективної підготовки студентів до означеної діяльності. З’ясовані критерії

та рівні готовності майбутніх фахівців до використання музичного фольклору в навчально-виховній роботі з молодшими школярами.

У роботі доведено, що впровадження методики підготовки майбутніх учителів початкових класів до використання музичного фольклору в навчально-виховній роботі з учнями на основі визначених педагогічних умов та етапної реалізації (знаннєво-мотиваційний, інтерпретаційно-творчий, операційно-діяльнісний етапи) сприяє позитивним змінам у рівнях професійної компетентності студентів щодо означеної діяльності.

Ключові слова: музичний фольклор, педагогічні умови, методика фахової підготовки майбутнього педагога школи І ступеня, професійна компетентність майбутніх учителів початкових класів щодо використання музичного фольклору в навчально-виховній роботі з учнями.

Коваль Т. В. Подготовка будущих учителей начальных классов к использованию музыкального фольклора в учебно-воспитательной работе с учениками. – Рукопись.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Винницкий государственный педагогический университет имени Михаила Коцюбинского, Министерство образования и науки Украины, Винница, 2015.

Диссертационное исследование посвящено проблеме подготовки будущих учителей начальных классов к использованию музыкального фольклора в учебно-воспитательной работе с учениками. В работе раскрыты требования к профессиональной подготовке педагогов в контексте обновлённых парадигм образования, изучена роль музыкального фольклора в содержании такой подготовки, определены психолого-педагогические особенности её организации.

В исследовании осуществлён дефинитивный анализ понятия “музыкальный фольклор”, определяемого как совокупность воспроизводимых голосом или на музыкальных инструментах мелодий или других звуковых комплексов, которые содержатся в памяти их носителей (в частности, украинского народа) и с давних времен питают устную традицию посредством их передачи от поколения к поколению. Музыкальный фольклор рассматривается как важный фактор развития народных воспитательных традиций, формирования национального сознания, как эффективное средство воспитания и обучения. Это обуславливает необходимость специальной профессиональной подготовки будущих учителей начальных классов к его использованию в учебно-воспитательной работе с учащимися.

В диссертации определена профессиональная компетентность будущего учителя начальных классов по использованию музыкального фольклора в образовательной работе с учащимися как сложившееся в процессе профессиональной подготовки личностное качество, которое характеризуется интегрированным сочетанием аксиологического, когнитивного, конативного, акмеологического компонентов и определяет способность субъекта труда организовывать в школе І степени учебно-воспитательную работу с широким привлечением народного музыкального искусства в соответствии с возложенными на него функциями. В соответствии с выделенными компонентами определены критерии (эмоционально-ценностный, интеллектуальный, функциональный, творчески-рефлексивный) и

уровни (фрагментарный, стереотипный, собственно компетентностный) профессиональной компетентности студентов в контексте исследуемой деятельности.

Теоретически обоснованы и экспериментально проверены педагогические условия, соблюдение которых способствует эффективной подготовке будущих педагогов к использованию музыкального фольклора в образовательной работе с младшими школьниками: этнизация содержания профессиональной подготовки будущих учителей начальных классов; обеспечение готовности студентов к художественно-педагогической интерпретации произведений музыкального фольклора; реализация компетентностного подхода к профессиональному образованию будущих учителей начальных классов в процессе музыкально-фольклорной подготовки.

Разработана, обоснована и экспериментально проверена методика подготовки будущих учителей начальных классов к использованию музыкального фольклора в учебно-воспитательной работе с учащимися, которая предусматривает поэтапную организацию процесса усвоения студентами содержания профессиональной подготовки в специально смоделированной педагогической среде в течение всего периода обучения в вузе. Этот процесс представляет собой последовательность знаниево-мотивационного, интерпретационно-творческого, операционно-деятельностного этапов, каждый из которых сопровождался целесообразной реализацией указанных педагогических условий, а также предусматривал использование педагогически целесообразных методов, форм работы со студентами, направленных на формирование у них профессиональной компетентности по использованию музыкального фольклора в образовательной работе с младшими школьниками. Экспериментально-исследовательская работа проводилась в процессе изучения студентами психолого-педагогических и художественных дисциплин, включая вариативные (особенное внимание уделено дисциплине *“Организация музыкально-театральной деятельности в начальной школе на основе песенного фольклора”*), а также во время прохождения будущими учителями педагогической практики, выполнения ими научно-исследовательских работ. Студенты также активно вовлекались во внеаудиторную воспитательную работу, были участниками фольклорных коллективов.

Результаты диссертационного исследования подтверждают, что определение педагогических условий, разработка и внедрение методики подготовки будущих учителей начальных классов к использованию музыкального фольклора в учебно-воспитательной работе с учениками являются педагогически обоснованными и оказывают положительное влияние на уровень профессиональной компетентности студентов в рамках обозначенной деятельности.

Ключевые слова: музыкальный фольклор, педагогические условия, методика профессиональной подготовки будущего педагога школы I ступени, профессиональная компетентность будущих учителей начальных классов по использованию музыкального фольклора в учебно-воспитательной работе с учащимися.

Koval T.V. Preparatory work for future primary school teachers about the usage of music folklore in the studying process with pupils. - Manuscript.

Thesis on getting the degree of Candidate of Pedagogic Sciences in the major subject 13.00.04 – theory and methods of professional education. - Vinnytsia State

Pedagogical University named after Mykhailo Kotsyubynski. The Ministry of Education and Science of Ukraine, Vinnytsya, 2015.

The thesis is dedicated to the research of the problem of future primary school teachers about the usage of music folklore in the studying process with pupils. The pedagogical conditions of effective student preparation for the aforementioned activity are determined, substantial and experimentally verified. The criteria and levels of preparedness of the future specialists for the usage of musical folklore are clarified.

The thesis proves, that the fact of the introduction of the method of future primary school teachers about the usage of music folklore in the studying process with pupils based on the determined pedagogical conditions and stage realization (informationally-motivational, interpretationally-creative operationally-active stages) leads to the positive changes in the levels of professional competence of students in the aforementioned activity.

Key words: music folklore, pedagogical conditions, method of professional preparation of the future I-degree school teacher, professional competence of future primary school teachers about the usage of music folklore in the studying process with pupils.

Віддруковано з оригіналів замовника.
ФОП Корзун Д.Ю.
21027, а/с 8825, м. Вінниця, вул. 600-річчя, 21
Тел.:(0432) 68-67-69, 603-000
e-mail: info@tvoru.com.ua, <http://www.tvoru.com.ua>